

CĂȘTI MILITARE DIN EXPOZIȚIA DE BAZĂ A MUZEULUI OLTENIEI CRAIOVA

Cristian-Iulian Ceacîru*

Rezumat: *Una din invențiile care a apărut pe câmpurile de luptă ale Marelui Război a fost casca militară metalică. În expoziția de bază a muzeului Olteniei sunt expuse mai multe căști militare din primul și al doilea război mondial. Prezentul articol prezintă un scurt istoric al apariției și folosirii precum și o descriere a acestora. În primul război mondial soldații români au folosit căștile de tip Adrian, care au devenit un adevărat simbol al eroismului românesc. Reprezentative, pentru militarii Puterilor Centrale sunt de asemenea căștile de tip Stahlhelm, una din acestea găsindu-se în cadrul expoziției de bază a muzeului nostru. În cel de-al doilea război mondial, soldații români au utilizat căștile olandeze care pot fi considerate un semn distinctiv pentru trupele românești. În articol este prezentat modul în care acestea au ajuns în dotarea ostașilor români precum și descrierea unui asemenea obiect care se remarcă prin existența monogramei regelui Carol al II-lea.*

Summary: *One of the inventions that made its appearance on the battlefields of the Great War was the combat steel helmet. In the base exhibition of the Oltenia Museum are exposed several military helmets from the First and the Second World War. In the present article is made a brief history of the emergence and use, as well as a description of the military helmets from the base exhibition of the History-Archeology Department of the Oltenia Museum from Craiova. In the First World War the Romanian soldiers used Adrian type helmets, which became a true symbol of Romanian heroism. Representative for the Central Powers troops were also the Stahlhelm helmets, of which one is to be found in the base exhibition of our museum. In the Second World War, the Romanian soldiers used the Dutch helmets, which can be considered as a distinctive sign for the Romanian troops. The article presents the way how they came to equip the Romanian soldiers, as well as the description of such an item, which is distinguished by the existence of the monogram of King Carol II.*

Cuvinte-cheie: *Cască Adrian, Primul Război Mondial, soldați, tranșee, armata română.*

Key-words: *Adrian helmet, World War I, soldiers, trenches, Romanian army.*

Din cele mai vechi timpuri soldații implicați în diverse conflicte au căutat să-și protejeze corpul de loviturile oponentilor și să-și crească șansele de supraviețuire în luptă. Au apărut armuri din ce în ce mai perfecționate care-i îmbrăcau practic pe oameni într-un adevărat înveliș metalic, din cap până în picioare. Apariția armelor de foc a dus însă la un recul în dezvoltarea și folosirea armurilor, acestea numai fiind atât de utile. Printre atâtea noutăți care au apărut pe câmpul de luptă în timpul Marelui Război s-au numărat și căștile militare metalice.

La începutul primului război mondial, niciuna din armatele implicate nu aveau soldați dotați cu mijloace adecvate de protecție a capului. Soldații armatei germane purtau celebra cască tip Pickelhaube, dar aceasta era confecționată în mare parte din piele întărită și nu oferea decât o foarte slabă protecție balistică, rolul său fiind mai mult decorativ, de reflectare a măreției și a forței, asta în condițiile unui câmp de luptă modern în care un rol important îl juca camuflajul¹. La rândul lor soldații francezi purtau o bonetă din pânză, kepi, care nu oferea absolut nici un fel de protecție.

Dezvoltarea artileriei în special a dus creșterea numărului de victime cauzate efectului distructiv direct și indirect al obuzelor. Medicii armatelor combatante au observat că, majoritatea rănilor și a deceselor soldaților erau cauzate de rănila la cap, produse de schije rezultate în urma loviturilor indirecte ale artileriei. Astfel, conform statisticilor, în rândul armatei franceze, 75% din

* Doctorand, Muzeul Olteniei Craiova, e-mail: iulianc01@gmail.com.

¹ Kube, 1990, p. 38

soldatii răniți erau loviți în zona capului, 80% din aceștia decedând în cele din urmă². În aceste condiții a început proiectarea și fabricarea de căști metalice de către armatele aflate în război.

Prima cască militară a fost concepută de ofițerul francez de intendență Louis August Adrian (1859-1933) în anul 1915. Aceasta era inspirată din căștile purtate de pompierii francezi. Era fabricată din oțel, prin tehnica ambutisării, avea o grosime de 0,7 mm și o greutate care varia între 670-750 de grame. Era compuse din calotă, pe care se afla prinsă o creastă din oțel, cu rol de atenuare a șocurilor, o vizieră și o apărătoare pentru gât. Căștile armatei franceze au fost vopsite în culoarea bleu horizon iar în partea frontală aveau reprezentate însemnul armeei din care făcea parte soldatul. Nu puteau stopa o lovitură directă de glonț, dar în schimb erau eficiente împotriva ploii de șrapnele³. De asemenea erau ușor de fabricat și aveau un cost redus de producție.

Până în septembrie 1915, practic întreaga armată franceză era dotată cu cască Adrian, care și-a luat numele de la inventatorul său. Drept urmare, în anul 1916, conform statisticilor, numărul soldaților răniți la cap a scăzut la 22% iar al deceselor la 50%. În total se estimează că au fost produse 20 de milioane de căști Adrian, în afara Franței fiind utilizat de țări precum România, Grecia, Serbia, Belgia, Olanda etc. În Franța a fost utilizată de către armată până după al doilea război mondial. Poliția franceză a utilizat-o până în anii 70, iar pompierii până în anii 80, fapt care dovedește fiabilitatea acesteia⁴.

În 1916, înainte de intrarea României în război, au fost comandate producătorilor francezi un număr de 200000 de căști Adrian (Fig.1a, 1b,1c). Însă, datorită dificultăților legate de rutele de transport, înainte de intrarea în război, armata română a primit doar 90000 de căști. În total, în urma transporturilor trimise din Franța, armata română a primit un număr de 313000 căști Adrian⁵. În 1917, în urma dezarmării în Moldova a trupelor rusești rebele, au mai intrat în dotare un număr semnificativ de astfel de obiecte de echipament. Cele utilizate de armata română aveau culoarea albastru închis iar cele ale armatei ruse erau de culoare maro. Ulterior, în perioada interbelică, toate căștile Adrian din dotarea armatei române au fost vopsite în culoarea verde. Acest tip de căști au fost utilizate inclusiv în al doilea război mondial, fiind folosite de trupele de artilerie antiaeriană, serviciile de protecție civilă etc. Ca și în cazul Franței au rămas în serviciul pompierilor rămânând până în anii 80 ai secolului trecut. Actualmente, datorită numărului mare în care au fost produse, căștile de tip Adrian sunt destul de răspândite atât pe plan extern cât și în România. Pentru a marca sărbătorirea împlinirii Centenarului, în cursul anilor 2014-2018, o serie de muzee românești au ales, din cadrul colecțiilor proprii, cască Adrian drept exponatul lunii sau au inclus-o în cataloage de expoziție⁶.

În cadrul expoziției de bază a Secției Istorie-Arheologie a Muzeului Olteniei Craiova există o cască de tip Adrian, vopsită în verde, având în partea frontală monograma regelui Ferdinand. Conform Registrului unic de evidență a bunurilor culturale, aceasta a aparținut generalului Gheorghe Argeșanu (1883-1940). Ofițer de cavalerie, în timpul primului război mondial, Gheorghe Argeșanu a luptat în unități de elită ale armatei române precum Regimentul 2 Călărăși, Diviziile 1 și 3 Cavalerie, Divizia 11 Infanterie. În 1917 Gheorghe Argeșanu a primit gradul de locotenent-colonel, cariera sa militară culminând cu avansarea la gradul de general de armată.⁷ Simbol al vitejiei și spiritului de jertfă, cască de tip Adrian are pentru români o semnificație deosebită, ea fiind reprezentată, înconjurată adeseori de o cunună de lauri, pe numeroase monumente închinare eroilor căzuți în decursul primului război mondial.

² Louis Auguste Adrian (1859-1933), <https://horizon14-18.eu/adrian.html>, accesat la data de 16.01.2019.

³ Bashford, 1920, pp. 78-80.

⁴ Louis Auguste Adrian (1859-1933), <https://horizon14-18.eu/adrian.html>, accesat la data de 16.01.2019

⁵ România în..., 1934, p. 50.

⁶ Este vorba despre muzee precum cele din Alba Iulia, Râmnicu Vâlcea, Pitești, Câmpulung (exponatul lunii) sau Muzeul Național al Transilvaniei (catalog de expoziție).

⁷ Botar, 2012, p. 12.

Reprezentativă pentru armata germană în cele două războaie mondiale a fost casca militară Stahlhem M 1916 (Fig. 2a, 2b). Conștienți la rândul lor de necesitatea reducerii numărului de soldați răniți în urma luptelor, conducătorii militari germani au luat măsuri pentru găsirea unui mijloc de protecție adecvat. Astfel în urma cercetărilor inginerului Friedrich Schwerd (1872-1953), angajat al Institutului Tehnic din Hanovra, a fost realizată casca militară *Stahlhelm* (ger. cască de oțel). Aceasta a fost distribuită trupelor germane de la începutul anului 1916, primele unități care au primit-o fiind cele din zona Verdun⁸. Producția căștii a început într-o fabrică din localitatea Thale im Harz, ulterior zece fabrici producând-o, ajungând împreună la un număr de 3500-4000 de căști pe zi⁹. În total au fost produse 8,5 milioane de bucăți, fiind utilizate de către armatele Puterilor Centrale.

Muzeul Olteniei deține în cadrul expoziției sale permanente, un astfel de exemplar de culoare gri închis. Deși, inițial au fost vopsite în culoarea gri închis, spre sfârșitul primului război mondial, o parte din soldații germani, mai ales de pe frontul de vest, și-au vopsit căștile în culori de camuflaj. Acest tipar de camuflaj era format din figuri geometrice vopsite în culorile verde, ocru, maro deschis, între figuri fiind trasate linii de culoare neagră¹⁰. Căștile germane aveau trei elemente componente: calota, vizieră și o protecție pentru gât¹¹. Aveau o grosime de 1,2 mm și erau realizate dintr-un aliaj de oțel, mangan și nichel¹². Pentru fabricarea lor se folosea tehnica presării la cald, în procesul fabricării trecându-se prin mai multe etape, printre care și două tratări termice (Fig. 2c). Produsul finit era însă de o calitate superioară tuturor celor folosite de armatele inamice. Căștile de tip *Stahlhem* în anumite condiții puteau opri gloanțele mai în special atunci când, în partea frontală, li se atașa o placă de oțel suplimentară care se prindea de două protuberanțe metalice. (Fig. 2d). Aceasta placă era folosită mai ales de soldații care făceau de gardă, celor care făceau parte din trupele de asalt sau aveau rolul de lunetiști. Deși, placa frontală de oțel oferea o protecție practic totală împotriva gloanțelor, era rar folosită datorită greutății sale.

Casca militară Stahlhelm M 1916 a devenit un adevărat simbol al forțelor militare germane, fiind practic asociată cu acestea în primul și în al doilea război mondial. Ea a stat la baza modelelor următoare de căști pe care le-au dezvoltat inginerii germani, M 1933, M 1935, M 1940 etc. Toate aceste modele, cu mici modificări de design, păstrau același tipar cu Stahlhelm.

Pentru armata română din al doilea război mondial, un element de echipament reprezentativ a fost casca olandeză M34/39. Aceasta a intrat în dotarea armatei olandeze în anul 1934 fiind produsă de firma Verblifa (Fig. 3a). Avea culoare verde și pe ea, în partea din față era reprezentată emblema olandeză, leul, stema casei de Orania (Fig. 3b). În cadrul măsurilor luate pentru întărirea capacităților de apărare națională, autoritățile românești reprezentate de ministrul Victor Slăvescu au încheiat în 1939 cu firma olandeză Verblifa, ai cărei reprezentanți erau A. Tietje și J. van der Vaerden, un tratat de achiziție a 300000 de căști¹³. Acestea au fost folosite de armata română sub denumirea de căști M39. Ulterior au mai fost achiziționate 800000 de bucăți, care au fost folosite pe tot parcursul celei de-a doua conflagrații mondiale. Acestea erau fabricate din oțel gros de 1,3mm, prin tehnica ambutisării¹⁴. De reținut faptul că, după capitularea Olandei în mai 1940, armata română a rămas singura care mai folosea respectivul tip de căști, care au devenit emblematice pentru soldatul român în al doilea război mondial (Fig. 3c). Căștile ofereau un nivel optim de protecție fiind apreciate de ostași, achiziția acestora fiind considerată o alegere inspirată.

Obiectul aflat în expoziția permanentă a Muzeului Olteniei, face parte din prima tranșă livrată de olandezi, în 1939, toate căștile din acest lot având în partea frontală monograma regelui

⁸ Clawson, Tubbs, 2000, p. 10.

⁹ Clawson, Tubbs, 2000, p. 10.

¹⁰ Bull, Hooks, 2002, p. 11.

¹¹ Bashford, 1920, p. 134.

¹² Bashford, 1920, p. 138.

¹³ de Joode, 2007, p. 129.

¹⁴ de Joode, 2007, p. 130.

Carol al II-lea (Fig. 3d). În urma abdicării acestuia, în septembrie 1940, monograma sa a fost înlăturată, iar cele livrate în tranșele următoare nu mai aveau nici un fel de emblemă în partea frontală. Actualmente, căștile M39, care poartă cifrul regelui Carol al II-lea sunt extrem de rare, ceea ce face ca obiectul din cadrul expoziției permanente să fie foarte valoros¹⁵.

Obiecte banale la prima vedere, căștile militare sunt bunuri culturale care rememorează destinele unor oameni prinși, fără voia lor, în conflictele brutale care au schimbat sensul a națiuni întregi.

BIBLIOGRAFIE

***. 1934. *România în războiul mondial 1916-1919*. București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului.

Bashford, D. 1920. *Helmets and body armor in modern warfare*. Yale University Press.

Botar, D. 2012. Personalități românești Gheorghe Argeșanu. *Memoria Oltului* 4, pp.11-18.

Bull, S., Hook, A. 2002. *World War I trench warfare(2) 1916-1918*/ Oxford: Osprey Publishing House.

Clawson, R., Tubbs, F. 2000. *Evolution of the German steel helmet*. Kent: The Kent State University Press.

de Joode, K. 2007. *The Dutch steel helmet (1916-1940)*. Batavian Lion International.

Drury, I., Embleton, G., 1995. *German stormtrooper 1914-1918*. Oxford: Osprey Publishing House.

www.brendonshelmets.weebly.com

<https://horizon14-18.eu/adrian.html>

<https://rarehistoricalphotos.com/stahlhelm-helmet-making-process-1916/>

<https://www.traditia-militara.ro/forum/viewtopic.php?f=18&t=184>

<http://www.world-war-helmets.com/fiche.php?q=Casque-Francais-Adrian-Mle-15>

Kube, J. 1990. *Militaria. A study of German helmets and uniforms 1729-1918*, West Chester: Schiffer Military History.

¹⁵ O cască identică se află în colecțiile Complexului Muzeal Bucovina-Suceava (conform Inventarului bunurilor culturale mobile clasate în Patrimoniul Național de pe site-ul www.cimec.ro).

Fig. 1a. Cască de tip Adrian.

Fig. 1b. Cască de tip Adrian - vedere laterală.

Fig. 1c. Cască de tip Adrian - detaliu monograma lui Ferdinand al II-lea.

Fig. 2a. Cască Stahlhelm M1916.

Fig. 2b. Cască Stahlhelm M1916 vedere laterală.

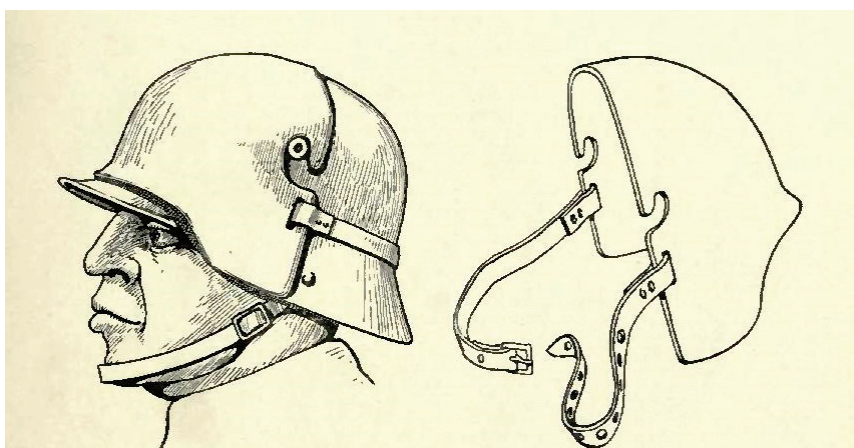

Fig. 2c. Placă suplimentară frontală a căștii Stahlhem M1916
(sursa- Bashford, Helmets and body armor in modern warfare).

Fig. 2d. Etapele de realizare ale unei căști Stahlhelm
(sursa-<https://rarehistoricalphotos.com/stahlhelm-helmet-making-process-1916>).

Fig. 3a. Cască olandeză M34.

Fig. 3b. Cască olandeză M34 detaliu – emblema.

Fig. 3c. Casca M3439 - Vedere laterală.

Fig. 3d. Cască M3439 - Monograma regelui Carol al II-lea.